УДК 342.1
DOI https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.46

ПОНЯТТЯ, ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ДОГОВОРУ ЕНЕРГОПОСТАЧАННЯ

Гнатюк Т.,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
ORCID: 0000-0001-7409-6373

Гнатюк Т. Поняття, правові особливості та значення договору енергопостачання.

У статті проаналізовано поняття договору енергопостачання, його істотні ознаки та важливість його укладання для України в умовах війни. З початком використання електроенергії у XIX столітті постачання енергії було часто організоване через укладання угод між виробниками та споживачами, які встановлювали умови постачання. У XX столітті у багатьох країнах були створені універсальні системи постачання енергії, де договори енергопостачання стали стандартними та регульованими державою. У зв'язку з розвитком технологій та зростанням конкуренції, умови договорів стали більш різноманітними, включаючи фіксовані та змінні ціни, умови доставки та оплати.

З підвищенням уваги до проблем зміни клімату, у договорах енергопостачання з'явилися умови, спрямовані на стимулювання використання відновлювальних джерел енергії. Саме тому автором здійснено аналіз чинного законодавства, що регулює питання укладання даних договорів та систему їх дійсності. Зроблено висновок про важливість та необхідність якісного та своєчасного енергопостачання для українського народу. Звернено увагу на необхідність створення механізмів запасного енергозабезпечення в разі крайньої необхідності, розрахунків за електроенергію в умовах обмеженого доступу до енергетичних ресурсів, а також додаткові заходи щодо безпеки для забезпечення неперервного функціонування електромережі та електростанцій у разі воєнних загроз. Дійшли до висновку, що у контексті України, яка має складну енергетичну систему та залежність від імпорту енергоресурсів, договори енергопостачання відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності та розвитку енергетичного сектору країни. Аналіз договору енергопостачання свідчить про постійні зміни у взаємодії між постачальниками та споживачами енергії, відображаючи зміни у технологіях, економіці та енергетичних політиках.

Ключові слова: договір енергопостачання, енергетичні ресурси, істотні умови договору, укладання договору електропостачання, постачання електричної енергії.

Hnatiuk T. The concept, legal features and meaning of the energy supply contract.

The article analyzes the concept of an energy supply contract, its essential features and the importance of concluding it for Ukraine in wartime conditions. Since the introduction of electricity in the 19th century, the supply of energy was often organized through agreements between producers and consumers that set the terms of supply. In the 20th century, universal energy supply systems were created in many countries, where energy supply contracts became standard and regulated by the state. In connection with the development of technology and the growth of competition, the terms of contracts have become more diverse, including fixed and variable prices, terms of delivery and payment. With increased attention to the problems of climate change, conditions aimed at stimulating the use of renewable energy sources appeared in energy supply contracts. The author analyzed the current legislation that regulates the conclusion of these contracts and the system of their validity. A conclusion was made about the importance and necessity of high-quality and timely energy supply for the Ukrainian people. Attention was drawn to the need to create backup power supply mechanisms in case of emergency, electricity payments in conditions of limited access to energy resources, as well as additional security measures to ensure the continuous operation of the power grid and power plants in the event of military threats. It was concluded that in the context of Ukraine, which has a complex energy system and dependence on energy imports, energy supply contracts play an important role in ensuring the stability and development of the country's energy sector. Analysis of the energy supply contract shows constant changes in the interaction between suppliers and consumers of energy, reflecting changes in technology, economics and energy policies.

Key words: energy supply contract, energy resources, essential terms of the contract,

conclusion of the electricity supply contract, supply of electric energy.

Постановка проблеми. Вплив сьогоднішніх зовнішніх факторів, таких як політичних чи економічних криз, війна, тортури можуть ускладнювати правове регулювання договорів енергопостачання та викликати негативні наслідки для сторін. Для України проблеми енергопостачання у 2022 році були на межі національної кризи. Багато громадян залишились без електропостачання, що призвело до негативних наслідків, як для особистих інтересів людини, так і в цілому на соціум з правових та економічних питань. Недосконаліть зазначення умов договорів, таких як неповне визначення прав та обов'язків сторін та відсутність механізмів вирішення спорів, сьогодні викликали конфлікти та непорозуміння між сторонами. Тому необхідно переглянути всі істотні умови договору та проаналізувати їх особливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового аналізу договору енергопостачання на науковій ниві досить мало досліджено, що потребує більш чіткого підходу та аналізу, вивченню. Науковцями, вченими, юристами, які розглянули це питання та аналізували частково істотні умови договору, є: С.Я. Вавженчук, А.В. Волинець, О.В. Дзера, В.В. Луць, М.І. Міщенко, С.С. Немченко та багато інших.

Метою даної публікації є визначення можливостей та шляхів забезпечення сталого розвитку в контексті договорів енергопостачання, включаючи питання енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії. Також це аналіз законодавства та правового регулювання, що стосується договорів енергопостачання, з метою визначення істотних умов договору, прав та обов'язків сторін, механізмів вирішення спорів та інших аспектів.

Виклад матеріалу дослідження. Договір електропостачання є угодою між споживачем електроенергії (кінцевим споживачем або підприємством) і постачальником електроенергії (енергетичною компанією) [1]. Цей договір встановлює умови постачання електроенергії, включаючи тарифи, способи розрахунків, відповідальність сторін та інші умови. Договір електропостачання може бути укладений письмово або на умовах, які передбачені законодавством. Він є важливим документом, який регулює взаємовідносини між споживачем та постачальником електроенергії.

Актуальність договору електропостачання полягає в його важливості для обох сторін - споживача та постачальника електроенергії. Для споживача, договір виступає гарантією отримання необхідної електроенергії за встановленими умовами, включаючи тарифи та інші умови, що визначені договором. Для постачальника електроенергії, договір є засобом регулювання постачання електроенергії та встановлення умов, які забезпечують ефективне та стабільне функціонування системи постачання.

Умови війни створюють додаткові виклики для електропостачання в Україні, оскільки існує ризик переривання постачання електроенергії через воєнні дії, а також можливість зміни геополітичних умов, включаючи постачання енергоносіїв (наприклад, газу для електростанцій). У цих умовах договір електропостачання набуває ще більшого значення, оскільки він визначає умови та гарантії для забезпечення електроенергією населення, підприємств та інфраструктуру в умовах загострення ситуації. Договір електропостачання може включати механізми запасного енергозабезпечення, розрахунків за електроенергію в умовах обмеженого доступу до енергетичних ресурсів, а також додаткові заходи безпеки для забезпечення неперервного функціонування електромережі та електростанцій у разі воєнних загроз. У цих умовах важливо, щоб договір електропостачання був гнучким та адаптованим до змін в енергетичному секторі та геополітичній ситуації, щоб забезпечити надійне та безперебійне електропостачання для всіх користувачів.

Укладання договору електропостачання в умовах війни має велику важливість для України з кількох причин:

1**. Забезпечення населення та соціально-важливих об'єктів електроенергією:** Договір електропостачання може гарантувати постачання електроенергії населенню, лікарням, школам та іншим важливим установам навіть в умовах воєнного конфлікту.

2. **Міжнародна підтримка:** Укладання договору може бути сприйняте як знак здатності до мирного співробітництва та бажання забезпечити життєво важливі послуги в умовах війни, що може позитивно позначитися на міжнародному співробітництві та підтримці.

3. **Стабілізація енергетичної системи:** Укладання договору може допомогти стабілізувати енергетичну систему країни, зменшити ризики переривання постачання електроенергії та забезпечити надійність постачання важливих об'єктів.

4. **Забезпечення безпеки енергопостачання:** Договір може містити положення щодо запасних джерел енергії, розрахунків за постачану електроенергію в умовах війни та інші механізми, які забезпечують безпеку енергопостачання в умовах конфлікту.

Також поняття договору електропостачання можна знайти в Законі України «Про енергетичну ефективність». Договір електропостачання укладається між споживачем та постачальником

електроенергії і встановлює умови постачання електроенергії, права і обов'язки сторін, порядок розрахунків та інші умови, що визначаються законодавством та угодою сторін [2].

Істотні умови договору енергопостачання визначають основні аспекти, які впливають на права та обов'язки сторін та визначають умови постачання електроенергії. Такі умови зазвичай включають:

1. Сторони договору. Сторонами договору енергопостачання є постачальник (постачальник електроенергії) і споживач (абонент, який отримує електроенергію). Кожна з цих сторін має свої права та обов'язки в рамках укладеного договору.

Постачальник електроенергії: Це організація, яка постачає електроенергію споживачам. Постачальник відповідає за забезпечення надійного та безперебійного постачання електроенергії відповідно до умов договору та вимог законодавства. **Споживач (абонент):** Це особа або організація, яка користується послугами постачання електроенергії для своїх потреб. Споживач зобов'язаний сплачувати за отриману електроенергію відповідно до умов договору. Крім основних сторін договору, існують також треті сторони, які можуть бути зацікавлені в укладенні або виконанні договору енергопостачання. Наприклад, регулюючі органи, громадські організації, експерти та інші зацікавлені сторони можуть бути включені в процес укладання та виконання договору для забезпечення додержання вимог законодавства та нормального функціонування системи енергопостачання.

2. Предмет договору. Так, предметом договору енергопостачання є умови постачання електроенергії, які включають в себе обсяг постачання, якість електроенергії, тарифи та інші умови. Обсяг постачання – у договорі визначається обсяг електроенергії, який постачатиметься споживачеві протягом певного періоду часу (зазвичай місяць або рік). Якість електроенергії – договір може містити вимоги щодо якості електроенергії, такі як напруга, частота, відсутність перешкод та інші параметри. Тарифи – умови щодо ціни за електроенергію, включаючи тарифи, розрахунки та механізми зміни цін. Інші умови – договір також може містити інші умови, які визначаються сторонами, такі як режим роботи, відповідальність сторін, механізми вирішення спорів тощо[3]. Ці умови дозволяють сторонам чітко визначити умови постачання електроенергії та встановити основні права та обов'язки кожної сторони.

3. Права та обов'язки сторін: Права та обов'язки сторін договору енергопостачання зазвичай визначаються відповідно до законодавства та умов договору, укладеного між постачальником електроенергії та споживачем. Основні права та обов'язки сторін можуть включати такі аспекти:

Права постачальника:

Постачальник має право на виконання умов договору, включаючи обсяг та якість постачаної електроенергії. Постачальник має право на отримання від споживача відповідної плати за постачану електроенергію відповідно до умов договору. Постачальник має право на припинення постачання електроенергії в разі порушення споживачем умов договору.

Обов'язки постачальника:

Забезпечення надійного та безперебійного постачання електроенергії відповідно до умов договору та законодавства. Розрахунки зі споживачем за отриману електроенергію відповідно до встановлених тарифів та умов договору. Надання інформації та консультацій споживачеві з питань постачання електроенергії.

Права споживача:

Споживач має право на отримання якісної та безперебійної електроенергії відповідно до умов договору. Споживач має право на одержання інформації про умови постачання та розрахунків за електроенергію. Споживач має право на захист своїх прав в разі порушення умов договору постачальником.

Обов'язки споживача:

Споживач зобов'язаний сплачувати за отриману електроенергію відповідно до встановлених тарифів та умов договору. Дотримуватися умов договору щодо використання електроенергії та виконання інших вимог. Надавати достовірну інформацію постачальнику щодо умов використання електроенергії. Ці права та обов'язки дозволяють забезпечити взаємодію сторін та ефективне виконання умов договору енергопостачання.

4. **Термін дії договору та умови його зміни**: Договір може бути укладений на певний термін або діяти безстроково з можливістю зміни умов за погодженням сторін. Термін дії договору енергопостачання визначає період, протягом якого діє угода між сторонами щодо постачання електроенергії. Термін дії може бути визначений на певний строк або до досягнення певної події.

Фіксований термін: Договір може бути укладений на фіксований термін, наприклад, на один рік, п'ять років тощо. У цьому випадку договір закінчується автоматично після закінчення терміну дії, якщо сторони не укладуть нову угоду.

Безстроковий термін: Договір може бути укладений на безстроковий термін, коли він не має чітко визначеного закінчення і може продовжуватися до тих пір, поки одна зі сторін не повідомить іншу про своє бажання припинити договір.

До досягнення певної події: Договір може бути укладений до досягнення певної

події, наприклад, до завершення будівництва певного об'єкта або до досягнення певного рівня споживання електроенергії. Термін дії договору важливо чітко визначити в угоді, оскільки він визначає обов'язки сторін та умови постачання електроенергії на визначений період часу [4].

5. Розрахунки: Порядок розрахунків за спожиту електроенергію, включаючи визначення тарифів та інші відомості.

Особливості тарифів та цін при укладанні договору електропостачання можуть відрізнятися в залежності від конкретних умов і постачальника. Проте, зазвичай вони базуються на наступних принципах та особливостях:

Формування тарифів: Тарифи на електроенергію можуть бути встановлені державою (регульовані тарифи) або узгоджені між сторонами (вільні тарифи). Регульовані тарифи встановлюються на підставі рішення регуляторного органу (НКРЕКП в Україні) та зазвичай враховують витрати постачальника на постачання електроенергії та його рентабельність.

Компоненти тарифу: Тариф на електроенергію може складатися з різних компонентів, таких як ціна за енергію, ціна за потужність, абонентська плата, витрати на розподіл енергії тощо. Кожен з цих компонентів може мати власні умови та специфіку.

Порядок зміни тарифів: Умови щодо зміни тарифів можуть бути визначені у договорі. Зазвичай, зміни тарифів можуть відбуватися згідно з рішенням регуляторного органу (для регульованих тарифів) або за умовами, визначеними в договорі (для вільних тарифів).

Акції та знижки: Постачальники можуть запроваджувати різні акції та знижки для споживачів електроенергії, які можуть впливати на умови тарифів та цін.

Індивідуальні умови: Деякі постачальники можуть пропонувати індивідуальні умови тарифів та цін для великих споживачів електроенергії (наприклад, промислових підприємств), які можуть бути визначені окремо у договорі [5].

6. **Відповідальність сторін:** Встановлення відповідальності сторін за порушення умов договору та інші правові аспекти. У разі порушення умов договору постачальник може бути притягнутий до відповідальності за штрафні санкції або відшкодування збитків. Споживач також може бути притягнутий до відповідальності за порушення умов договору, наприклад, за невиконання платіжних зобов'язань. Договір може передбачати механізми вирішення спорів між сторонами, такі як медіація, арбітраж або судовий порядок [6].

Відповідальність сторін за договором енергопостачання є важливим аспектом, що забезпечує дотримання умов угоди та надійність постачання електроенергії.

Висновки. Сьогоденні реалії свідчать про актуальність теми дослідження договорів електропостачання з багатьох причин. Зараз актуальність енергоефективних рішень та зменшення споживання електроенергії висока через зростання тарифів та підвищення екологічної свідомості. З використанням відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) стає актуальною необхідність правильного укладання договорів на постачання електроенергії від ВДЕ. Постійні зміни тарифів на електроенергію вимагають уваги до договорів для забезпечення оптимальних умов для споживачів. З розвитком електромобілів та інших електрифікованих транспортних засобів виникає потреба у розробці спеціалізованих договорів. Постійні зміни законодавства та регулювання у сфері електроенергетики створюють потребу у вивченні та адаптації договорів до нових вимог. У зв'язку з геополітичними подіями актуальність постачання та укладення договорів на електроенергію стає важливою для забезпечення енергетичної безпеки країни. Ці фактори підкреслюють важливість дослідження та удосконалення договорів електропостачання для ефективного та стабільного функціонування енергетичного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/.
2. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21.10.2021 № 1818-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20%23Text.
3. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 № 2019-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text
4. Правове регулювання договірних відносин: навчальний посібник / Г.М. Гаряєва, О.В. Гаєвая, О.В. Кузьменко, І.В. Лисенко, Л.В. Перевалова. Харків: ФОП Панов А.М., 2021. 404 с.
5. Криворучко В.О., Огороднійчук І.А. Зміст договору енергопостачання. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 182–188.
6. Наумова Л. Договір купівлі-продажу: найбільш типові помилки. *Цивільне право*. 2019. № 2. С. 126–148.